

Dato: 30. november 2017

Høringsuttalelse

Innledning

Vedlagt utvalgets rapport Svikt og Svik, finnes en egen rapport, der unge voksne med særlige livserfaringer deler sine råd. Barneombudet tilrettela for ungdommenes møte med Barnevoldsutvalget og utarbeidelse av ungdommenes rapport.

For å følge opp dette inviterte Barneombudet de unge ekspertene til å lage sin egen høringsuttalelse til Svikt og Svik. Halvparten av ekspertene – cirka 10 personer – møttes hos Barneombudet for å diskutere innholdet i høringssvaret. Etter dette har innspillene blitt bearbeidet til dette høringssvaret av en redaksjonskomite bestående av tre unge eksperter.

1. Barn må bli passet på

Om offentlighetens ansatte – via leger, helsetjenester, skolevesen, barnevern osv – oppdager foreldre som ikke klarer å passe på barna sine og gi omsorg, så burde offentligheten besørge en person til barnet som er en tillitsperson, frem til foreldrene lærer seg å passe på barnet. Tillitspersonen passer på barnet, etter hva forholdene tilsier, og bistår barnet og foreldrene i kontakten med de offentlige instansene.

2. Barn må bli sett, spurt og hørt

Voksne eller andre omsorgspersoner må være tilgjengelige og synlige for barna. Barn må føle at de blir sett av de voksne. Flere lærere må være ute blant barna og være på de stedene der ingen voksne følger med, som f.eks. bak skolen. Barn må sikres med en større lærertetthet for å fange opp den enkelte elev bedre, for å eksempelvis kunne legge merke til endret adferd bedre. Inspektører, sosiallærere og helsesøstre må bli mer synlige i skolen. Barn må bli pratet til, spurt og hørt. Voksne må vise at de er tilstede for barnet og ha større mulighet for dobbelttimer med undervisning.

3. Hver enkelt må bli hørt

Skolesystemet må snakke godt sammen for å sikre hver enkelt elev. Hvis en inspektør, lærer eller andre ansatte mottar bekymringsmelding, så burde denne bli tatt opp i bekymringsmøter mellom de ansatte som jobber på skolen; for å ivareta barnet som har fått en bekymringsmelding. Møter rundt

slike bekymringsmeldinger må dokumenteres og meldes videre til andre instanser, slik at barnet blir hørt og ivaretatt.

Om barn oppsøker helsetjenester med hva som anses som bagateller, så kan det ligge noe mer bak det fra barnets side. Derfor burde barn tas på alvor når de selv tar initiativ til helsetjenester, og burde gis tilbud om en time eller bli stilt spørsmål, slik at man kan forsikre seg om at det ikke ligger noe mer bak.

4. Hvert enkelt barn må ha en rett på å bli inkludert

Barn må ha en rett på å bli inkludert i samfunnet og staten har ansvaret for at dette blir fulgt opp. Barn kan ikke ha ansvar for å inkludere seg selv – men må bli inkludert av omsorgspersoner eller andre voksne.

5. Barn må ha en rett til å være trygge

Barn må sikres bedre mot overgrep og voldsutøvere. Eksempelvis burde det gis automatisk besøksforbud og voldsalarm, slik at barnet kan bli mer betrygget etter å ha blitt utsatt for noe utrygt. Barn må vernes for å forebygge nye traumer.

6. Behandling av barn

Det er over en million barn i Norge, men ikke et apparat som er stort nok til å hjelpe alle barn. Mange barn får ikke hjelp når de trenger, fordi hjelpeapparatet ikke er stort nok. Det finnes ikke nok ressurser for barn som ikke har det bra i Norge. I etterkant av overgrep og vold, så må ikke barn bli kasteballer i systemet, men få god hjelp med en gang.

Hjelpen må tilpasses det enkelte barns behov og ikke følge et standardisert opplegg. Noen barn som har opplevd mye vondt, kan eksempelvis trenge å gå en tur eller gjøre andre ting som gjør det enklere for barnet å åpne seg. Psykologer burde også kunne gi av seg selv for å bygge en trygg likeverdig relasjon med barnet. Så er det viktig at fagpersoner blir kjent med hele barnet og ikke bare traumet. Det kan være vanskelig for et barn å åpne seg til en fremmed som «bare pirker i sårene».

Enkelte saksbehandlere i Barnevernet har opp til 30-40 saker, selv om sakene ikke skal overstige 10-15 saker. Behandlingsmengden er veldig ulik fra sted til sted. Dessverre blir de svakeste i samfunnet – barn – rammet av behandlingstiden. Vår høringsgruppe anbefaler at saksbehandlere ikke får mer enn 10 saker per behandler. Tid som er til overs skal brukes på samvær og samtale med

barn de har ansvar for. Dette gjelder alle saksbehandlere i hele Norge.

Høringsgruppen mener helsetjenester må samarbeide bedre med hverandre for å sikre bedre informasjonsflyt om hva barnet har gått i gjennom. Flere i høringsgruppen har erfart å måtte fortelle alt de har opplevd flere ganger, og skulle heller ha ønsket en rutine der behandlere skriver en sluttrapport/epikrise som kan overleveres til ny behandler. På denne måten vil den utsatte slippe å forklare seg gjentatte ganger til ny behandler. Barn må få spørsmål – om det eksempelvis er andre personer barnet ønsker å dele den taushetsbelagte informasjonen til – som lærere, helsesøster eller fastlege.

Behandlingstid fra avhør til rettsak, opplevdes som for lang for flere i høringsgruppen. To og tre års behandlingstid oppleves som for lenge fra avhør er gjennomført til rettsaken starter. Høringsgruppen ønsker også en kortere behandlingstid i helsevesenet – og ikke vente til selvmordsproblematikk eventuelt oppstår og eskalerer, men å arbeide mer forebyggende. Ventetid på behandling i helsevesenet burde ikke vare lenger enn en uke.

Overgripere mottar gratis hjelp i fengselet, mens utsatte må bruke egne penger eller erstatningspenger, for å bearbeide en situasjon overgriperen har skapt. De som er blitt sviktet av staten burde ikke betale for behandlingen eller bruke erstatningssum på det. Staten burde heller gi gratis hjelp til alle som blir sviktet av staten, og gjøre det så enkelt og belastningsfritt som mulig; ved å eksempelvis gi personen en støttekontakt fra kommunen som setter opp psykologtimer for det utsatte barnet. Når svikt oppdages burde et behandlingstilbud tilbys fra staten, som følges opp. De som er i behandling burde ha et telefonnummer de kan ringe for å enkelt melde fra om problemer med behandlingen. Dette kan ivaretas av en støttekontakt-funksjon som nevnt i dette avsnittet.

Kommisjonen som skal arbeide med saker som er blitt fulgt for dårlig opp, burde også bestå av erfaringsekspertter som kan gi innspill og se den utsatte sin side av saken, på en bedre måte enn fagpersoner. Erfaringsekspertter kan også komme med råd om hvordan de uønskede situasjonene kan unngås til fremtiden. Blant høringsgruppen har flere opplevd å aldri få spørsmål, selv om signaler burde ha blitt fanget opp. Hadde flere blitt spurt høynes sannsynligheten for at barn forteller ting tidligere om vanskelige ting i livet.

For å avdekke omsorgssvikt, overgrep og vold mot barn må man komme inn i tillitssonen til barnet. Barn som ikke har det bra i trossamfunn får ofte innprentet at «de utenfor» er imot dem og styrt av satan. I andre tilfeller av omsorgssvikt, overgrep og vold kan det være avgjørende om en lærer,

helsesøster eller annen funksjon som har fulgt barnet over tid og bygd opp tillit, slik at barnet kan fortelle om skadelige eller usunne forhold.

Barn som gjentatte ganger kommer på legevakt med skader, ikke dukker opp til vaksinerings eller tannlegesjekk – burde få bekymringsmelding sendt til Barnevernet. Helsepersonell er ofte redde for å melde bekymringsmelding grunnet frykt for å ta feil og kanskje splitte familier. Det må bli slik at helsepersonell har en lav terskel for å melde i fra, og at det ikke skal få negative konsekvenser for at de meldte fra en gang for mye enn en gang for lite. Samfunnet generelt burde føle en større ansvarsfølelse mot barn de oppfatter ikke har det bra.

7. Kunnskap og alternativer til barn

For å klare å håndtere vonde ting på en god måte, så trenger barn kunnskap. For at barna skal klare å bearbeide vonde minner og klare å bli smarte og kloke voksne, så trenger barn kunnskap.

Derfor ser vi behovet for et eget fag som tar for seg psykisk helse, følelsesregulering, konflikthåndtering, omsorgssvikt, fysisk helse og sosial utvikling. Et slikt fag kan fylle hull barn og voksne har i dag, slik at vi kan bli et bedre samfunn til fremtiden. Barn må tidlig få et språk for psykisk og fysisk vold, omsorgssvikt, overgrep og mobbing. Barn må lære om egne grenser – ellers vil de ikke vite når de skal si i fra – når grensene blir trådt over.

Barn må få informasjon om hva som er normalt og hva som er unormalt. Mange barn som opplever grov omsorgssvikt, overgrep og vold, forstår ikke selv at dette er unormalt ettersom dette er den eneste virkeligheten de kjenner til. Barn burde få tidlig kunnskap om hva omsorgssvikt, overgrep og vold er for at de skal klare å identifisere at noe er galt når det skjer med dem. I barneskolen kan barn eksempelvis lese barnebøker om incest, psykisk vold, vold og omsorgssvikt.

Barn i utsatte religiøse miljøer trenger informasjon om sitt eget trossamfunn, formidlet fra en mer objektiv part enn trossamfunnet barnet selv er en del av. Derfor er religionsundervisningen spesielt viktig for barn i utsatte religiøse miljøer. Generelt trenger også befolkningen mer kunnskap om religion, og få avkreftet en rekke myter, sladder og stereotypier. Dette for å kunne se sitt eget trossamfunn gjennom mer objektive øyne, få visshet om hva som er normalt og ikke, samt å spre kunnskap til samfunnet generelt som kan være med på å forebygge omsorgssvikt i religiøs drakt.

Barn som vokser opp i utsatte religiøse miljøer kan oppleve det som sjanseløst å stå imot mobbing, i tillegg til at de skal mestre ekstrem sosial kontroll fra det religiøse miljøet de er i. Derfor burde

ansatte i skolen være ekstra oppmerksomme på denne gruppen av barn.

Høringsgruppen anbefaler at når barn blir avhørt så skal barnet selv få velge om å ta med en tillitsperson inn til avhøret. I dette stiller det krav om at tillitspersonen må ha taushetsplikt.

Barn burde få gjentagende opplæring og kunnskap gjennom barnehage, barneskole, ungdomsskole og videregående om overgrep, vold og omsorgssvikt. Dersom en helsesøster eller minoritetsrådgiver på den aktuelle institusjonen holder foredraget til elevene, vil elever få en økt tillit til å samtale med den aktuelle helsesøsteren eller minoritetsrådgiveren om det aktuelle temaet. Bruk av eksterne foredragsholdere som har erfart ting selv er dermed bra, men en som er permanent stasjonert på den aktuelle institusjonen burde synliggjøre seg selv i slike settinger slik at barn vet hvem de kan gå til.

Æreskultur er sentralt i at barn ikke forteller om vonde eller såre ting de opplever. Terskelen for å prate om vanskelige ting burde derfor senkes, og det kan eksempelvis gjøres ved å lage en tv-serie rettet mot barn, der hovedformålet er hva barn selv kan gjøre for å hjelpe andre barn.

Kulturer der seksuell umoral er utbredt, som pedofili, overgrep og voldtekt, burde sikres seksualopplæring når de kommer til Norge – for å vite hva som anses som straffbart her til lands.

8. Foreldreveiledning

Foreldre trenger kunnskap for å unngå å utøve vonde ting mot oss, og foreldrene som har vært ofre selv må gis hjelp så de ikke skaper flere ofre. Foreldre må lære om fysisk vold og overgrep, samt om konsekvensene av dette, så tidlig som mulig. Foreldre må også lære å snakke med barna om kropp på en naturlig måte.

Det bør finnes et bedre tilbud for foreldre som har vært utsatt for overgrep, vold og mobbing – eller om de har en psykisk plage. Om foreldre gis hjelp, så vil kanskje barna unngå å måtte få hjelp til fremtiden. Flere hjemmebesøk, veiledning og kontroller på helsestasjoner, anses som gode tiltak som kan fange opp samspill mellom foreldre og barn bedre.

Generelt antas det at foreldre – selv i fundamentalistiske og ekstreme trossamfunn – ønsker det beste for sine barn, og at mange foreldre vil slutte med skadelig og usunn religionspraksis på barn dersom de får kunnskap om at det er skadelig, og lærer en sunn eller sunnere måte å gjøre det på. Foreldre må kunne tilbys religionsveiledning og det burde utarbeides bøker av objektive fagpersoner som kan gi veiledning om barn og religion. Det trengs mer forskning om negative

psykososiale effekter ulik religionsutøvelse har på liten og stor, for å få slutt på at overgrep i religiøs drakt gjentas i generasjon eller generasjon. Trossamfunn burde i tillegg få et eget ansvar for å bedrive egen «sunn-tro- opplæring» rettet mot foreldre og trossamfunnets trosopplæring av barn, som godkjennes av offentligheten – dette for å få mer fokus på sunn og usunn trospraksis mot barn internt i trossamfunn.

9. Overgripere

Når en overgriper blir løslatt fra fengsel (permanent eller på prøve) må den utsatte få beskjed fire uker i forveien om løslatelse, samt at den utsatte må få beskjed når overgriperen eventuelt blir innsatt igjen.

Overgriperen burde også gå med en GPS-funksjon, slik at ikke kun den utsatte må gå med voldsalarm, men at begge kan gjøre det – noe som vil sikre den utsatte ytterligere. Voldsalarmen ønskes også i en mindre funksjon størrelsesmessig, ettersom den som finnes er av betydelig størrelse og kan virke sjenerende. Man kan eksempelvis erstatte dagens voldsalarm med en applikasjon på telefon eller et armbånd.

10. Taushetsplikt

Taushetsplikten er blitt bemerket som noe positivt, men at det ligger utfordringer på dette feltet. Ulike aktører i helsevesenet hindres fra å formidle viktig informasjon om barn grunnet frykt for å bryte taushetsplikten. Av den grunn må det bedre opplæring til om taushetsplikt for ansatte i helsevesenet og lærere.

- Spør barnet om taushetsplikten kan oppheves slik at de aktørene som skal hjelpe barnet får mulighet til å samarbeide og sikre viktig informasjonsflyt. Barn må ha medvirkning når det gjelder opphevelse av taushetsplikt for hver ulike instans som har innsyn i en sak.
- I visse tilfeller må lærere og andre i barnet sitt liv få vite om viktige forhold, og da kan også barnet enkelt spørres for å gi muligheten til å oppheve taushetsplikten
- I visse tilfeller må ikke barn spørres om taushetsplikten til foreldrene kan oppheves – ved eksempelvis overgrep og vold